

Želvy (Chelonii), řád plazů oddělující se tvarem svého těla a vnitřním ústrojím velmi ostře od ještěřů i od hadů. Tělo ploské jest uzavřeno dvěma štíty, a sice štítem hřbetním a štítem břišním, kteréž jsou na krajích svých mezi sebou srostlé, nechávajíc jen otvor pro hlavu, krk, čtyry nohy a ocas, kteréž se u většího dílu ž-v pod štít vtáhnouti dají. Hlava jest vejčitá, čelisti jsou bezzubé, pokryty jen rohovou blanou, jazyk jest krátký, pohyblivý, a oči mají dokonale klapy. Žebra jsou na pevné, nehybné páteři přirostlá dokonale k spodní straně hořejšího štítu, kterýž se původně zcela oddělen od žeber z pokožky vylučuje, kost prsní arůstá se štítem břišním, kterýž jest buď kostnatý neb chruplavkovitý. Lopatky i páne nestojí jako u ostatních obratlovců za, nýbrž před páteří, na vnitřní její straně, a tím se stává kostra ž-v na rozdíl ode všech koster ostatních obratlovců velmi pamětihodnou. Mezi obratli jsou pohyblivé jediné obratle ocasní. Všichni ž. mají čtyry nohy stejné neb nestejně velikosti, kteréž obyčejně 5, řídkěji 4 prsty buď ploutvemi spojené neb drápků opatřené mají. Na hořejším štítu zovou se desky prostřední obratlovými, *scutella vertebralia*, desky napříč běžící žebertnými, *s. costalia*, a desky pokrajní *s. marginalia*. Desky štítu dolejšího se zovou břišními, *s. sternalia*. Rozložení jakož i tvary těchto desk dávají velmi dobré měřítko k rozeznávání rozličných druhů. Samci rozeznávají se od samic na první pohled svým prohloubeným dolejší štítem. Samice kladou vejce, obalená v rohovitou neb vápenou skořepinu, a vyhrabávají pro ně v písku zvláštní hnízda. Ž. jsou vesměs líná zvířata a pohybliví se velmi pomalu, živíce se nejvíce bylinnými látkami, menšími zvířaty, mořskými řasami, měkkými a rybami; dovedou však i 6—8 měsíců bez veliké potravy žít. Houževnatost jejich jeví se i tím, že zbaveny mozku ještě po několik měsíců dávají znamení života. Vývin tělesný jde u ž-v též velmi zvolna ku předu, a dospělost pohlaví nastává u nich teprv v pozdních dobách; za to dosahují též velikého stáří, a jsou příklady, že ž. chycené i 50 let žily. Mezi všemi plazy dávají ž. člověku největší užitek, a maso téměř všech druhů jest jedlé. Duméril a Bibron rozdělili ž. na tyto 4 čeledi: 1. Čeleď ž-v zemních (*Chersita*); mají silně vypouklý, kostěný štít hřbetní, který jest s břišním srostlý a pod nějž se mohou hlava i nohy dokonale vtáhnouti. Prsty jsou srostlé a mají tupé drápky. Druhy této čeledi nyní žijící jsou vesměs malé, a různí se tím velmi od pravěkých ohromných ž-v této čeledi, jichž zbytky se zhusta vyskytují na úpatí Himalajském. Sem patří ž-va řecká (*Testudo graeca L.*), jest až 1' dlouhá, má desky žluté s černými skvrnkami a žije v jižní Evropě, živíce se hmyzem a dávajíc chutné maso. Ž. indická (*Chersine indica Gm.*) jest největší všech zemních ž-v, 5' dlouhá a tak těžká, že jí 5—6 lidí sotva ze země pozdvihnouti může. V Indii. Ž. brázditá (*Testudo sulcata L.*) jest žlutá a má desky rýhované, 2' dlouhá. Žije v Indii a v jižní Evropě. 2. Čeleď bahenných ž-v (*Elodita*); mají prsty spojené napolo plovací blanou, zdržují se zvláště v bahnech, živíce se látkami rostlinnými. Hlava se dá obyčejně dokonale pod štít vtáhnouti. Některé z nich, tak zvané žabí ž., mají měkké čelisti, nos rypákovitý a na hlavě a krku rozličné přívěsky laločnaté. K nim se řídá ž. třepenitá (*Chelis fimbriata Gm.*), má na krku třepenitá masité, štít hnědé barvy, a žije v sev. Americe, živíce se výhradně rostlinami. Délka její obnáší až 15". Ž. evropská (*Emis europea Schn.*) jest 8—10" dlouhá, má černý štít se žlutými paprsky a žije v bahnech a jezerech evropských.

Ž. hadí (*Chelydra serpentina Lac.*) jest až 4 stopy dlouhá, má malý štít a dlouhý ocas, žije v severní Americe a dává velmi chutné maso. Ž. krabicevá (*Cinosternum clausum Spix*), jest kulatá a může štít svůj pomocí pohyblivé závorky na břišní straně dokonale uzavřít. Žije též v Americe. — K 3. čeledi ž-v říčních (*Potamida*), kteréž se vyznačují prsty plovací blanou opatřenými a velmi dlouhým krkem, patří ž. kousavá (*Trionia ferox Gm.*). Tato žije v řekách sev. Ameriky, jest 2—3 stopy dlouhá, má měkký štít a žije se rybami. Druhy patřící k čeledi ž-v říčních nemohou hlavu a končetiny pod štít vtáhnouti. 4. Čeleď ž-v mořských (*Thalassida*). Druhy čeledi této mají malý, ploský, vzadu stížený štít, pod kterýž hlava a končetiny vtaženy, býti nemohou, hlava jest ploská, v předu jakoby useklá, čelisti zobákovité a nohy ploutevnaté. Všecky plavou velmi dobře a zdržují se neustále v širém moři teplejších pásem, vycházejíce na břeh jen když vejce kláti chtějí. Ty, které se žíví bylinnými látkami, poskytují velmi chutné a zdravé maso; ty však, jimiž slouží za potravu měkkýši, mají maso nezdravé, nezdá se prý i jedovaté. Lov na ně jest zejména v Sundajských mořích velmi výnosný. Sem patří ž-va obrovská (*Chelonia Mydas L.*), největší to všech ž-v, 6—7 stop dlouhá, a vážívá z husta 800 liber. Vyskytuje se téměř ve všech tropických mořích, a bývá zhusta zahánána až na břehy anglické. Maso její jest pro plavce výtečnou potravou, ze zeleného štítu jejího zhotovují se vany koupací. Ž. karátová (*Chelonia imbricata L.*) jest huďdá s řindevitými deskami, kteréž dávají dobrou želovinu k zhotovování rozličných soustružnických a hřebnářských výrobků. Žije v Indickém a Atlantském moři. Ž. kožená (*Sphargis coriacea Merr.*) jest 6—8 stop dlouhá a má štít kožnatý. Žije v mořích již. Ameriky. Váha její dosahuje 800—1600 liber. Zkamenělých ž-v jest známo přes 100 druhů, jichž většina se vyskytuje v útvaru třetihorním. Největší zkamenělý druh *Colossochelys atlas*, 13 stop dlouhý, byl nalezen v třetihorném útvaru na svahu Himalajském. Bbk. — V starověkém válečnickém slula ž-va (lat. *testudo*, něm. *Schirmdach*, *Schildkröte*) záštitu, již bojovníci nepřátelské hradby stávkající sestavovali v ten způsob, že své silné tělo nad hlavami nebo v bocích těsně a semknutě držíce ohromný štít povrchem ž-v se podajíc upravili a tím svá těla proti nepřátelským šípům chránili. Přiblížil-li se oblehatel k samým až hradbám, vystoupili na takový semknutý štít ještě jiní vojínové, kteří podobně své štíty nad hlavu kladouce tak jednopatrovou, a bylo-li potřebí, i dvoupatrovou ž-v tvořili. Staří letopisové píší, že zvláště u vojska římského celé zástupy u tvoření želu byly tak vycvičeny, že velitel i se svými pobočníky koňmo na zaokrouhlený ohromný štít vyskočiv sem tam jezdil nad hlavami svých podřízených, o čemž již se stanoviska fysického arcit poněkud pochybovati dlužno.

Žena, dospělá osoba ženského pohlaví. Rodové zvláštnosti ženy. Mimo rozdíly rodidel (v. l.) a fyziologické jejich úkony, rozeznává se ž. od muže ještě čestnými vlastnostmi tělesnými, kteréž zevnějšku jejímu zvláštního rázu dodávají. Kostí ženy jsou celkem útlejší a hladší a hrany jejich jsou více zakulacené, dutina prani jest užší a kratší, žebra a kosti klíční méně ohnuté, žebra nepravá a klíčoví kost kratší nežli u muže, z čehož jde, že dutina břišní poměrně k prsoum větší prostor zaujímá. Pánev ženy jest širší, otvory a dutiny její prostrannější a kosti bederní více vodorovné, kost křížová široká a ploská. Pánvice, v nichž klouby stehenní zapu-

řeny jsou, odstávají od sebe v jde, že kosti stehenní u kol tak zvané luno ženy zvláště rozšířiti může. Zvláštní rod mužů jeví se též v útvaru nosu, jakkoliv lebka a ostatní u muže jen o málo větší a obličje mužova mnohem znatlivěji vyznačené. Kůže, c tělníva těla jsou u muže větší povrch těla mužské těla ženského více jemný, se mezi ženou a mužem té jemnější poměry pevných kostí mají převahu. Částky kostry mužova obnáší 10/11 váhy celého těla. Z jemnějšího dá se též snadno ženské ž. cizímu podnebí než muž. Ž. prochází rozmanitě rychleji než muž, jiných teplejších, kde žák let dříve ustanovuje než plavčí u ženy rychlejší, dýc jsou plíce mužovy větší a přisílí více do předu. Pro dýchacího ústroje jest i hlubší. Celá soustava i větší z čehož se dá vysvětliti mnohem více jsou Oběh krve jest u muže c však jsou jednotlivé vlny srdce jest u muže poměr a prostrannější dutiny, i jsou širší a mají svalnaté stěny jdoucí k rozplozování mohutnější. Poněv mužem tenší a ohybnější než u mužů, a tudíž jest řídková, tenkost stěn žil dátné vzdorovati silnějších též příčinou, že krvácení matěrníku se u žen velu řídká i nebezpečným i životě ženy týče, nedostatek zjevů, jež by v byti mohly, a psycholog jeví se jediné v tom, že u muže však spíše reakce trvá. Ž. více bytostí of myslí. Činy ženy býjí již dosti značně podráženi bře podílu rychle : těla, poddávaje se sna naopak působí proti d v jednom směru, z čeho chlejí k činu, kdežto u slabšího stupně dochází činu rychleji pomíjí. bolest citěnou celkem i tak že se zdá, jakoby vedla. Ž., vnímajíc ry sice chápe než muž, pa jako paměť mužova, p mčnou protipůsobivost nedovede tak osvojoval má ž. větší obrazotvor kteráž jest více podíl jsou rychlé, k hlubší

Bráček František: Žena. Im. W. W. František
Ladislav. Slovnik naučný. Díl X. Praha 1873.

Jenom otrokyně a kuběny byly jako zboží kupovány. I u Řeků obývaly ženy zvláštní oddělení domu, zvané *Gynaecion*, sdílely s mužem stůl i když cizinci byli přítomni, a vzdalovaly se při hostinách do svých komnat jen tehdy, když počala pitka. Práce jejich záležely hlavně ve tkaní, předení, vaření a j. Později, zvláště za doby Perikleovy, staly se ženy řecké zejména Athénské účastnými velkých svobod a braly podíl i na vědeckém a uměleckém vzdělání, učíce se filosofii, básnictví, malířství a j., čímž jedině se dá vysvětliti, že Řecko tak mnohé vzdělané a proslulé ženy mělo. Jako však s jedné strany svoboda tato mnoho k zušlechtění a pozdvižení žen Athénských přispěla, počala z druhé strany, zvláště za dob Peloponéských válek, mezi nimi velká nemravnost kořeny své zapouštěti i vytvořila se zvláštní třída *hetér* (v. t.), kteréž i do politického života Athénanů často velmi povážlivě se míchaly. Pátráme-li však vzor tomu po vynikajících ženách starého Řecka, musíme je hledati mezi hetérami, neboť jedině těmto se otvírala společnost v pravém toho slova smyslu, a jen jim se stávalo přístupným vědění lidské. Po Alexandru Velikém vzdalovali se mužové řeckí vždy více a více politických a vůbec veřejných záležitostí, ustupující do soukromé domácnosti, čímž ženy řecké počaly nabývatí větší váhy v životě společenském, zejména hrály po úmrtí Alexandra Velkého v královských rodinách o jeho velkých se rozdělivších žen velkú úlohu, majíce rozhodující často vliv u věcech vysoké politiky. Ode všech ostatních Řekynů různily se v mnohem ohledu Spartánky, jimž zákony Lykurgovy velely, by se cvičily jako mladíci ve zbraních, v honbě a v jiných tělocvičných umách. Následkem tohoto vychování byly ženy Spartánské více hrdé než skromné, více surové než jemné, a s druhé strany je láska k vlasti, odhodlanost a přísna mravnost u velké míře zdobila. V pozdějších dobách však se zahnila i mezi nimi hrubá smyšlnost a mnohé nemravy jiného druhu. Mezi všemi Řeky prokazovali ženám největší úctu Pythagorovci, věnujíce mnohou píli na důvěrní jich vzdělání, a nejproslulejší Řekyně vycházely z jejich škol. Staré Římanky vyznačovaly se vážností, přísností a mravností. Jakkoliv byly co manželky pod neomezenu mocí svých mužů, měly v rodinách přece veliký vliv na vychovávání dítek a na ostatní domácí záležitosti. Básnických a duchaplných povah nalzáme mezi Římankami po skrovnu, za to však se mohou vykazati Korneliemi, kteréž syny své, co ochránce vlasti, prvními svými ozdobami nazývaly. Cloelie a Veturie zaujímají co římské vlastenky čestné místo v dějinách. Po zboření Karthaginy a Korinthu, kdy východní luxus staré mravy republiky Římské podrývati počal, klesla i vážnost žen římských, a v době císařské nastala mezi nimi úplná nemravnost. Rozličná spiknutí, vraždy osnované z ohledů osobních i politických měly za náčelnice své zhusta ženy, jakž o tom svědčí jména Livie, Julie, Agrippiny, Messaliny, Poppaeje, Faustiny a j. I u starých Galů, jakkoliv měl muž plné právo nad ženami, byly tyto u veliké vážnosti. Ženy Germánů bydlely s muži v týchž příbytcích, obstarávaly práce domácí, šily šat pro sebe a muže své, a provázely s dětmi válečníky do bitev. Nárek jejich poháněl často couvající bojovníky do nového boje a byli-li tento ztracen, vraždily často samy sebe a své děti, aby se nestaly otroky vítězů. Za to požívaly ženy germánské velké vážnosti. Jenom knížata a bohatší z lidu mívali po více ženách, obecný lid žil většinou v monogamii. Mnohé z žen germánských byly od lidu ctěny jako prorokyně. Ze též u starých

Slovanů vůbec a u Čechů zvláště byly ženy v domácím i společenském životě u veliké vážnosti, o tom svědčí nejen četná podání i celá povaha Slovanů, nýbrž i určité historické zprávy. O rovnoprávnosti žen s muži, jmenovitě v ohledu občanském, svědčí Slovanky staré i obecného vzdělávání veřejných záležitostí se účastnily, o tom nám svědčí Zelenohorský rukopis, jenž mluví o věkách vybraných věštám vítězovým, o věhlasné Libuši a j. Postavení žen klesalo časem u všech starých národů, jakmile počala náklaza užirati kořeny jejich občanské cnosti a vzdělanosti. Křesťanstvím nastaly ženám všude tam, kam toto vniklo, zcela jiné, dřívější na mnoze výhodnější poměry; nauka křesťanská vyslovila ponejprv zřejmý vztah, že žena muži rovna jest, a povznášá manželství na svátost kázala, aby muž ženu svou miloval a tato jemu ve všem dobrém poslušnou byla, ne však co poddaná, nýbrž co stejnoprávná manželka. V Marii, matce Kristově, postavilo křesťanství ženám vzor, pravé ženskosti a pravého mateřství. Z žilvu křesťanského, románského a maurického vyvinul se onen rytířský kultus žen, kterým se celý středověk tak zvláště vyznačuje, že by se mohl právem zlatou dobou žen nazvati. Povinností rytířovou bylo paní v každém případě chrániti, a urážka paní měla pro rytíře za následek ztrátu jeho rytířských odznaků. Toto ctění žen bylo rozšířeno nejvíce ve Španělsku, Itálii, Francii, Anglii a Německu, a veškerá poezie doby tehdejší, pěstovaná trubadury a minnesangery, stála ve službě krásného pohlaví. Ponenáhlu počal se však tento kultus přeháněti, a vystoupiv z mezí přirozenosti zvrhl se mnohdy až na směšné pitevření, kteréž došlo zejména ve Francii, kde rytířství se v galanterii proměnilo, největšího rozšíření. Jako má každá věc svou dobrou a zlou stránku, tak to bylo i s působením křesťanství na postavení žen ve společnosti. Kdežto s jedné strany učinil kult Marie ze žen bytost váženou, tak naopak působil vzniklý asketismus, záležející v opovrhování ženami, zrušení sňatků kněžských, středověké klášternictví, soudy čarodějnické a mnohé jiné církvi křesťanskou zavedené řády velmi trudně na průběh záležitostí ženského pohlaví. Čím byla na př. ž. otocím církevním? Ničím jiným, než jen nástrojem hříchu, svůdkyní mužovou, skrze kterouž přišel hřích dědičný na svět; ona byla původem neštěstí lidského, její krása byla dílem ďáblovým a zasluhovala jen opovržení mužovo. Manželství samo, které Kristus na svátost povzněl, bylo považováno za poměr nečistý, pravého křesťana nehodný; kdo chtěl život svatý vésti, musil se stíci žen. To mělo brzy za následek bezženství kněží na počátku až krutými prostředky se strany stolice Římské prováděné, jehož účinky byly ve středověku a jsou až dotud zálostné, přispívající málo ke společenskému povznesení pohlaví ženského. Tento směr nezůstal ovšem též bez vlivu na zákonodárství rozličných národů evropských. Ž., byvši až dotud živa v poměrech dosti příznivých, počala býti považována se stanoviska náboženského a mravního za bytost podřízenou a namnoze i nehodnou, a nemohla tudíž v očích zákona platiti za muži rovnou. Při tom nesmíme zapomenouti, že ve světě slovanském zůstal i v dobách těchto vzhledem k ženám ušlechtilější mrav a spravedlivější zákon, nežli na západě románsko-germánském a tím vysvětluje se snadno ta okolnost, že v Rusku, jinak kulturně opožděném nabývá za našich dnů rovnoprávnost ženského pohlaví rychleji půdy nežli v samém svobodném Anglicku, kde obecný zákon byl v středověku i v dobách pozdějších k ženám velmi nešetrný. Pohlédneme-li zpět na všechny středo-

věké státy evropské nabýváme č. převedení, že stav žen byl v nich různý; že krom sňatku nebo i jen místa v společnosti lidské a oprávněnost ženy, s níž se setkáváme v dějinách, ustoupila služebné po rytířský a později duch francouzské lanterny jevil se jen jistým zevňáním dvořením se mladým a manželství však nebylo hleděno na rytíř odcházející do boje neb na oprávněným, zavírali manželku a zabývali ji veškeré osobní své správy nebyla. Ž. trpěna, a pokud poslechnuvši hlasu svého nadártejnosti, buď co básnička buď co lidová a neziřidka i upalována c. ková bylo postavení ženy v středověku promluvíme o postavení žen v moderní otázce emancipace evropské; pohlédme krátce, jak ženská v severní Americe. Role ženských a průmyslový stoj v severoamerických vysoko nad úroveň tudíž divu, že tam otázka o narovnání poměrů mezi oběma pohlavími spravedlnosti a rozumu, postupu nejdále pokročila. Zrůčtyř milionové černocho v lidském uvězení byli, zavdala v Americe tovaní v otázce ženské, a za přiblížila se otázka tato více k svobodě a rovnoprávnosti, a nesmíme kde se ještě o mnoho jedná, co věcí vyřízenou, i v otázce emancipace žen. Ameriku valně pozadí ještě zápas jednotlivých tříd, š. dělnictva o nadvládu, a tudíž i v něm o rovnoprávnost mezi muži žádati, aby Evropa postavila svého programu již dnes rozlu. Musíme ovšem též doznati, že újní v Evropě otázce ženské ústupky, tak že se dá očekávat bezesvého hluku rovnoprávný pohlavími ustál, neb již dnes v Itálii, v Rakousku a částečně kterých práv občanských a sp do nedávna ještě pokračovaly. I záležel otázka ženská, a které ještě jí zápasiti. John Stuart ní asi těmito slovy: „Princip, poměry mezi oběma pohlavími řízenost jednoho pohlaví druhé a tyčí v našich dobách jedněk vyššího zdokonalení se č. tedy potřeba, nahraditi jej zápasem Ponechávajíc úsudek každému, nic prověsti v životě praktick tuč úplnou rovnost obou pohlaví, pravá rozumná a správe v tom, když se jim poskytní vzdělání, aby se dovedly k pravotati, a aby si v případě svobodně zaměstnání takové, vadě a schopnosti oprávněují, lečnosti příznává právo k práci a p. j. Ž., jsouc obydlivější a mnohdy i svědomití musí přece velmi zhusta na zkrácuje mzda jen proto, že za stejný čas stejné práce i

hů zvláště byly ženy v do-
 votě u veliké vážnosti, a
 podání i celá povaha slo-
 historické správy o rovn-
 jmenovitě v ohledu dědi-
 i obecného vzdělávání a
 účastnily, o tom nám svědčí
 ůž mluví o děvách vyuče-
 o věhlasné Libuši a j.
 sem u všech starých ná-
 raza užívají kořeny jejich
 aností. Křesťanstvím
 , kam toto vniklo, zcela
 výhodnější poměry; nauka
 prv zřejmě větu, že ženo
 ší manželství na svátost
 u miloval a tato jemná
 la, ne však co poddání
 manželka. V Marii, matce
 avství ženám vzor práva
 ástvi. Z žilvu křesťan-
 rického vyvinul se onen
 m se celý středověk
 by se mohl právem zla-
 Povinnosti rytířovou bylo
 ánití, a úrážka paní měla
 jeho rytířských odznaků,
 o nejvíce ve Španělsku,
 necku, a veškerá poesie
 ibadury a minnesangy
 hlaví. Ponenáhlu počal
 ůstí, a vystoupil z me-
 dy až na směsné pivo-
 y Francii, kde rytířství se
 ejvětšho rozšířilo. Jako
 a zlou stránku, tak to
 avství na postavení žen
 edné strany učinil kul-
 ou, tak naopak působil
 í v opovrhování ženami,
 středověké klášternictví,
 jiné církvi křesťanskou
 ů na průběh záležitosti
 a na př. ž. otčím cir-
 jen nástrojem hříchu,
 terouž přišel hřích de-
 odem neštěstí lidského,
 ým a zaslulovala, jen
 ví samo, které Kristus
 ažováno za poměr ne-
 dný; kdo chtěl žít
 žen. To mělo brzy za
 a počátku až krutým
 Římské provádné, je-
 u a jsou až dojdů za-
 polečenskému pozve-
 směr nezůstal ovšem
 tví rozličných národů
 živa v poměrech dopi-
 vána se stanoviska ná-
 podřízenou a namo-
 v očích zákona platit
 esamie zapomenouti,
 l i v dobách těchto
 jší mrav a spravedli-
 ománsko-germánckém
 okolnost, že v Rusku
 bývá za našich dnů
 í rychleji pudy než
 , kde obecný zákon
 , pozdějších k ženám
 pět na všecky stredo-

vské státy evropské nabýváme čím dále tím více
 přesvědčení, že stav žen byl v nich v celku velmi ne-
 usměrněný; že krom sňatku nebo kláštera nezbyvalo
 ženě místa v společnosti lidské a že samostatnost a
 oprávněnost ženy, s níž se setkáváme v starém Řecku
 a Římsku, ustoupila služebné podrobenosti. Duch
 rytířský a později duch francouzské a německé ga-
 lanterie jevil se jen jistým zevnějším, často pře-
 hraným dvořením se mladým a hezkým dámám,
 manželství však nebylo hleděno přílišně šetrnosti,
 a rytíř odcházející do boje neb na lov mohl se býti
 oprávněným, zavíratí manželku svou do komnat
 a sbavovati ji veškeré osobní svobody. Ve veřejné
 správě nebyla ž. trpěna, a pokusila-li se některá,
 společnůvši hlasu svého nadání objeviti se u ve-
 řejnosti, buď co básnička buď co lékařka, byla ihned
 sthána a nezřídká i upalována co čarodějnice. Ta-
 koré bylo postavení ženy v středověku. Dříve ještě,
 než promluvíme o postavení žen v nových dobách
 a o moderní otázce emancipace žen na pevnině
 evropské, pohledme krátce, jak pokročila otázka
 ženská v severní Americe. Rozvoj politický, spo-
 lečenský a průmyslový stojí v Spojených obcích
 severoamerických vysoko nad poměry evropskými,
 i jenž tudíž divu, že tam otázka ženská, totiž otázka
 o rovnání poměrů mezi oběma pohlavími na zá-
 sadách spravedlnosti a rozumu, v přirozeném svém
 postupu nejdále pokročila. Zrušení otroctví, jímž
 čtyři milionové černochů v lidská svá práva rázem
 urádní byli, zavdalo v Americe nový popud k agi-
 tování v otázce ženské, a za posledních pěti let
 přiblížila se otázka tato více k svému rozluštění nežli
 po celou dobu dřívější, a nasmíco se diviti, že u nás,
 kde se ještě o mnoho jedná, co jest již v Americe
 věd. vyřízenou, i v otázce emancipací ženskou jsme
 ještě za Ameriku valně pozadu. V Evropě vidíme
 ještě zápas jednotlivých tříd, šlechty, měšťanstva a
 dělnictva o nadvládu, a tudíž zde běží ještě v mno-
 hem o rovnoprávnost mezi muži, a tudíž nelze ani
 říci, aby Evropa postávala mezi přední články
 svého programu již dnes rozluštění otázky ženské.
 Musíme ovšem též doznati, že se průběhem času
 žní v Evropě otázky ženské mnohdy dosti značné
 ustupky, tak že se dá očekávati, že se poněmáhlu
 heze všeho hluku rovnoprávní poměr mezi oběma
 pohlavími ustálí, neb již dnes požívají ve Francii,
 v Itálii, v Rakousku a částečně i v Rusku ženy ně-
 kterých práv občanských a společenských, kterých
 do nedávna ještě postrádaly. Tažme se nyní, v čem
 záleží otázka ženská, a které jsou obtíže, s nimiž
 jest jí zápasiti. John Stuart Mill vyjadřuje se o
 ní asi těmito slovy: „Princip, jímž se řídí nynější
 poměry mezi oběma pohlavími, totiž zákonitá pod-
 řízenost jednoho pohlaví druhému, jest bezprávným,
 a tvoří v našich dobách jednu z hlavních překá-
 ček vyššího zdokonalení se člověčenstva, i vysvitá
 tedy potřeba, nahraditi jej zásadou úplné rovnosti.“
 Ponechávajice úsudku každého, zda jest možné čili
 ne, provésti v životě praktickém v každém případě
 tuto úplnou rovnost obou pohlaví, míníme, že zá-
 leží práva rozumná a spravedlivá emancipace žen
 v tom, když se jim poskytně příležitosti aby se
 viděly, aby se dovedly k samostatnosti své při-
 pravovati, a aby si v případě potřeby mohly voliti
 vhodné zaměstnání takové, k jakémuž je touha
 vedé je schopnosti opravňují, když se jim ve spo-
 lečnosti přiznává právo k stejné mzdě za stejnou
 práci a p. j. Ž., jsouc obyčejně skromnější, trpě-
 livější a mnohdy i svědomitější v práci než muž,
 musí přece velmi zhusta na to patřiti, jak se jí
 akraje, mzda: jen proto, že jest ženou a že přý-
 a stejný čas stejné práce s mužským nevykoná,

Proto náleží též k jednomu číslu programu emanci-
 pace: učiniti přítrž vylučování žen z rozličných
 živností, neboť jest zajisté křivdou, výtýkati ženě
 s jedné strany že práce její nevydává práci mu-
 žovou, a zaměstnávati ji přece s druhé strany
 nejtěžšími pracemi tělesnými, jak to v novějších
 dobách zvláště u staveb rozličných železnic velmi
 zhusta vidáme. V Americe ž. oné drsné práce ne-
 kouhá, tam ji nevidíme štípati, kámen tlouci, těžké
 dřeby nositi a j., a Američan obmezuje ženy, spíše
 ze šetrnosti než z bezpráví jen na jistý menší
 kruh působnosti, kdežto u nás se společnost nikter-
 ak nezdráhá stavěti pohlaví ženskou v nejnižších
 pracích na roven pohlaví mužskému, za to však
 je tím spíše obmezuje u vyšším vzdělání a u vy-
 hledávání si samostatného chleba živnostmi vyš-
 šími, než jsou nejhrubější práce nádenické. Že se
 emancipace ve smyslu jak jsme zde pověděli, pro-
 věsti dá, o tom svědčí zkušenosti nabyté ve věci
 této za našich dnů v Americe i v Evropě. Lékařky
 nejsou již na př. v Americe žádnou vzácností,
 úřadování na poštách, při telegrafech a při rozlič-
 ných jiných administrativních odborech zastávají
 ženy v Americe a na mnohých místech i u nás
 právě s takovým zdarem jako mužové. Síně universit.
 v Londýně, v Kambriidži a v Irsku jsou od r. 1871
 ženám právě tak přístupny jako mužům, a touže
 dobou uzavřela i universita Vídeňská, přijímati žens-
 ké studující lékařství beze všeho obmezení. V jed-
 nom z posledních zasedání parlamentu anglického
 nabyla agitace pro rovnoprávnost ženského pohlaví
 tím praktického významu, že bylo ženám přiknuto
 právo voliti i volenu býti do výborů školních, a též
 právo k volbám v obcích městských, tak že aspoň
 neprovdané ženy anglické se mohou účastniti při
 volbách obecních a školních o týchž podmínkách,
 kteréž platí pro muže. Právo volební žen do sněmů,
 jakkoli v prospěch jeho ve sněmovně anglické a
 v posledních dobách Majorošem i ve sněmovně uher-
 ské již častěji agitováno bylo, nebylo až dosud
 uznáno. Proti emancipaci žen až do nejkrajnějších
 důsledností zásady všeobecné rovnosti v sociálním
 i politickém životě dá se však právem postaviti
 námítka, že ž. přírodou a vlastní povahou svou
 jest poukázána více na domov a na rodinu než
 do života veřejného, a ne bez významu podotk-
 l Eštůvs ve svých aforismech politických, že v tom
 okamžiku, kdybychom přiznali ženám úplně rovné
 právo s muži, pomínila by též šetrnost a mnoho-
 násobné ohledy mužů na ženy, které již jen proto;
 že jsou slabšími a mužům podřízenými se býti zdají,
 mnohých zvláštních výhod ve společnosti požívají.
 Srov. Karel Jonáš, *Ž. ve společnosti lidské, zvláště
 v Anglii a v Americe. (Ženská bibliotéka v Praze
 1872), Recherches sur la condition civile et politique
 des femmes depuis les Romains jusqu'à nos jours
 od Labrulaya (v Pař. 1843), Waimorigh, Wo-
 men of the bible (v Nov. Yorku 1846). Bkk.*

Žentech (lat. sponsus) zove se muž od oka-
 mžiku zaalbeni se s nevěstou až do té doby, kdy
 s ní uzavírá platný svazek manželský. Ostatně v.
 žl. Nevěsta.

Žentour jest hřídél stojaťý, kolem něhož na-
 vinuta jest část provazu, jehož druhý konec k bře-
 menu jest přidělán, tak že otáčením hřídela a na-
 vijením se naň provazu břemeno se s místa od-
 vléká. Točení hřídela děje se rameny kolmo z něho
 odstupujícími vodorovnými, na kteráž působí pak
 buď lidé (ž. ruční), anebo se připřahují tažoucí
 koně, voli a j. (ž. koňský), chodící stále okolo
 hřídela. Ž. ruční k tahání břemen nazývá se oby-
 čejně vratidlo, a náleží sem také veliké vratidlo